Frank Hol / Skyheerlen

Elfje en Vixen R150S Newton in de jaren ’80 en begin ’90

→ vooral zon, maan, planeten en Messiers.

H.T.S. – vriendin – baan – huis kopen & verbouwen

trouwen – kinderen → waarneemstop.

Vanaf 2006 weer actief waarnemen.

Focus op objecten uit de Local Group of Galaxies

- 2008: Celestron C14.
- 2015: 13” aluminium reisdobson.
- 2017-2018-2019: 13” aluminium bino-dobson.

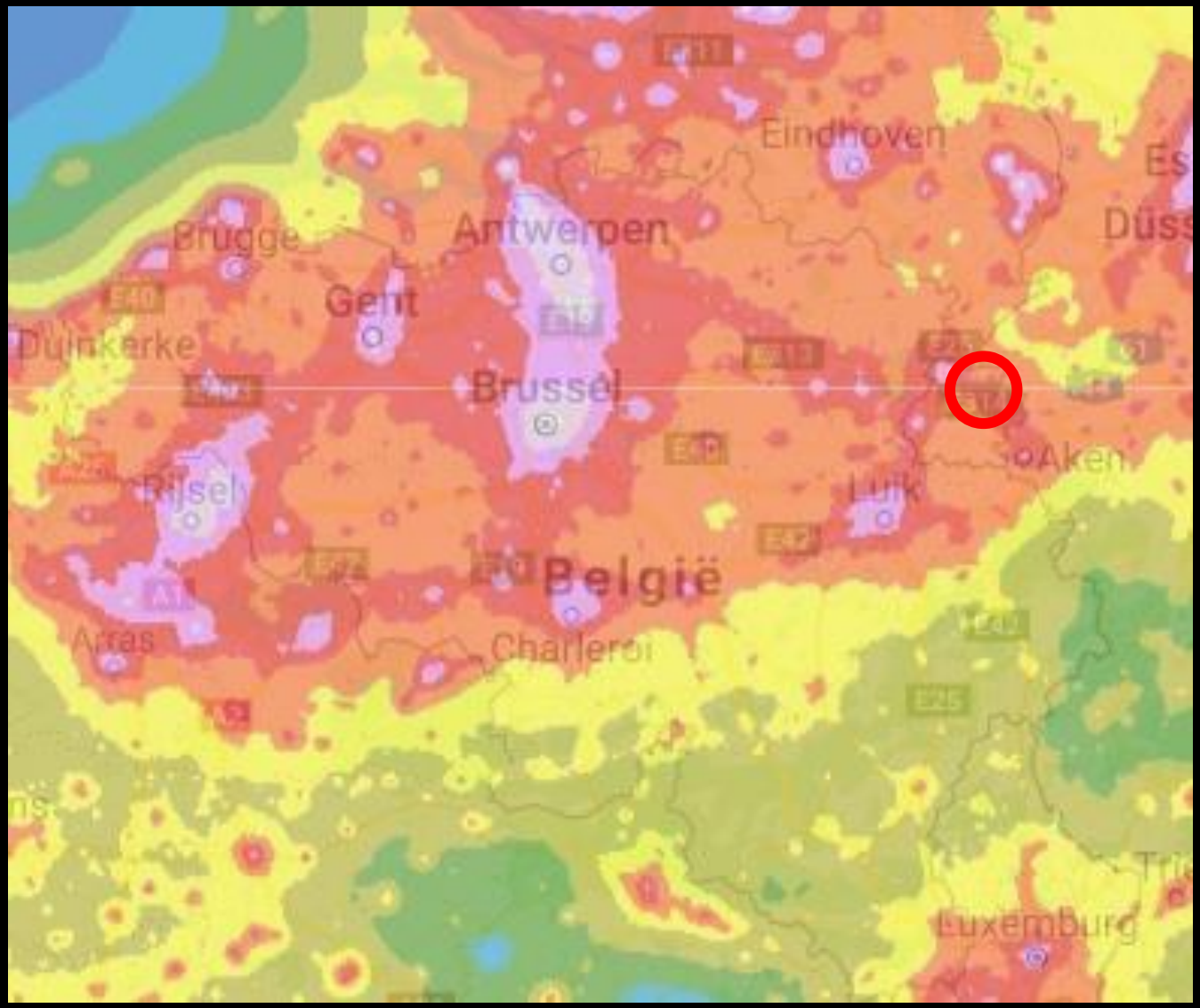
Eindhoven
Antwerpen
Brugge
Gent
Duinkerke
Brussel
Aken
Lijsel
Luik
België
Arras
Charleroi
Luxemburg

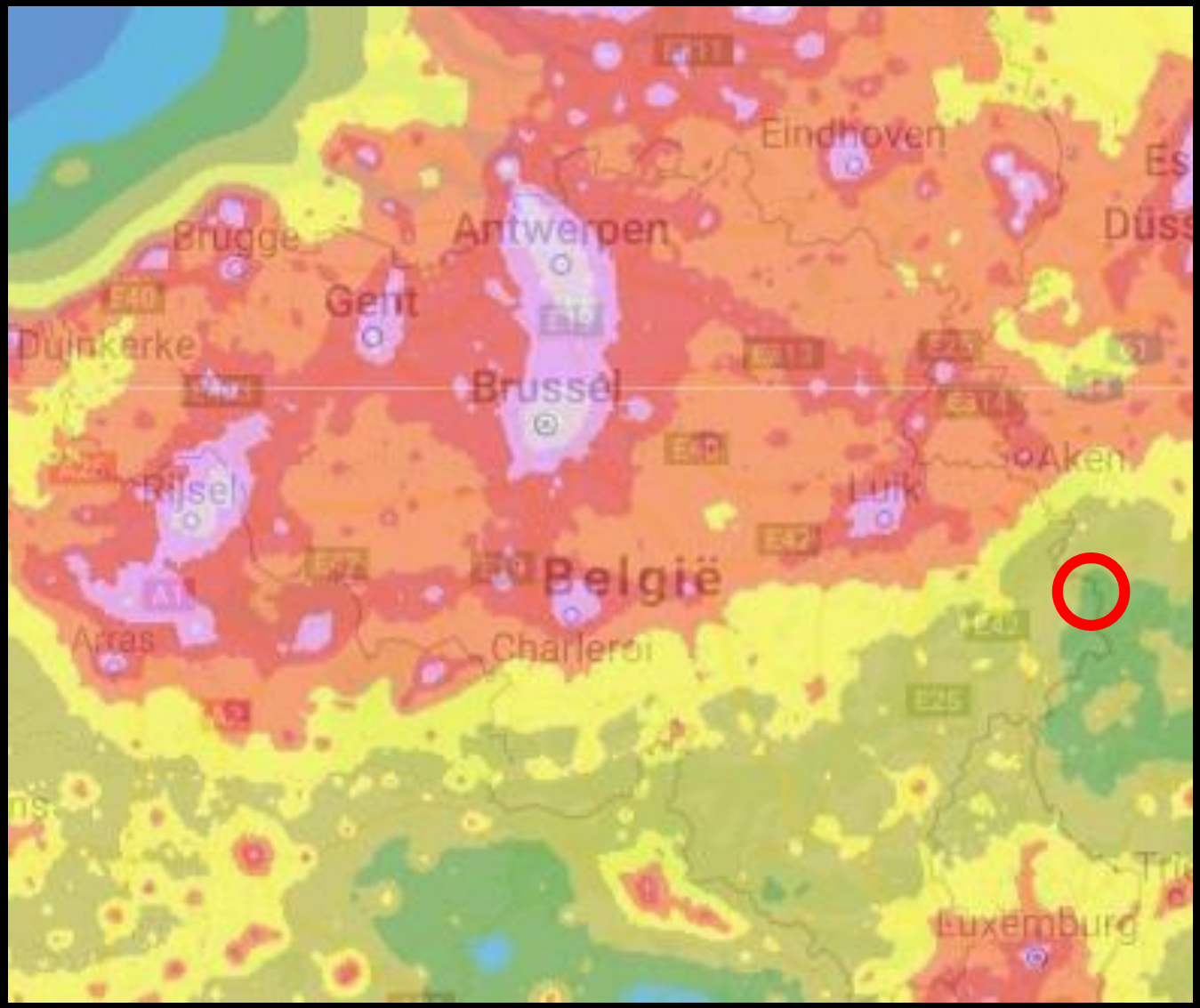
Eindhoven
Brugge
Antwerpen
Gent
Duinkerke
Brussel
Aken
Rijsel
Luik
België
Arras
Charleroi
Luxemburg

Rocherath – SQM 21.2-21.7

M31

NGC206

Globulars

Stofbanden

Stervormings-

gebieden

…

M31

NGC206

Globulars

Stofbanden

Stervormings-

gebieden

…

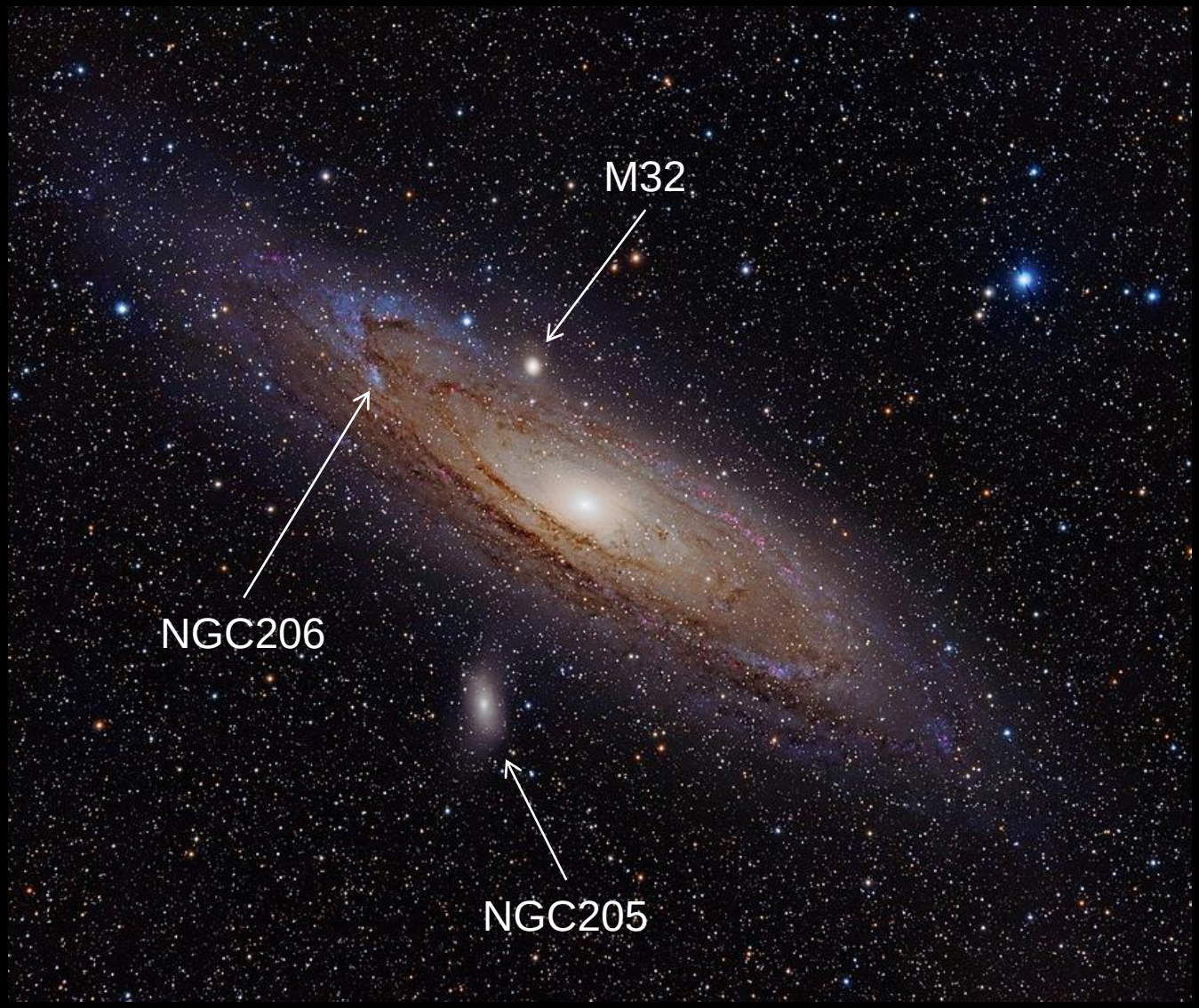

M32

NGC 221

Andromeda

X

Telescoop:

verrekijker

Locatie:

(bijna) overal.

De helderste dwerg

(vanuit onze breedte)

aan de hemel:

magnitude 8.1.

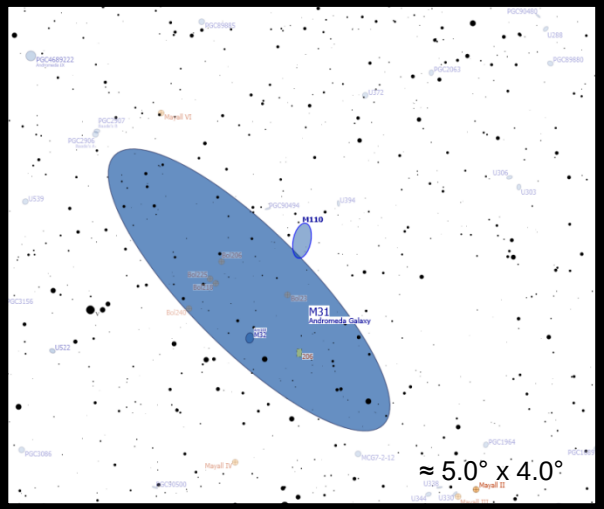

M32 is de kern van een galaxy die grotendeels opgelokt is door M31.

M32 is dan ook net zo helder als de kern van M31 (met 100 miljoen sterren).

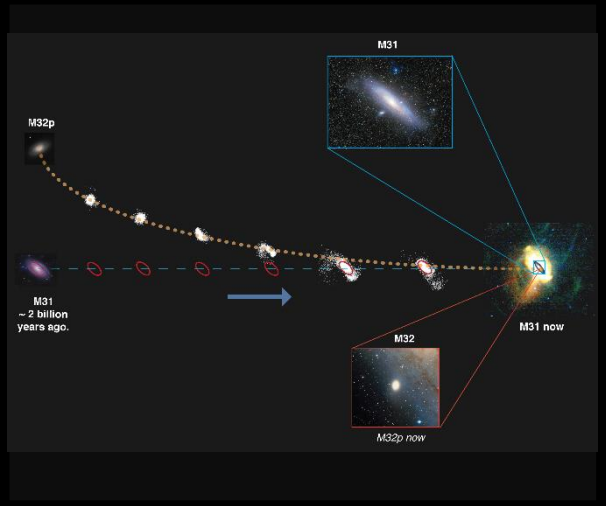

M110

NGC 205

Andromeda

X

Telescoop:

verrekijker

Locatie:

(bijna) overal.

Een grotere telescoop laat de randen mooi verdwijnen in de omgeving.

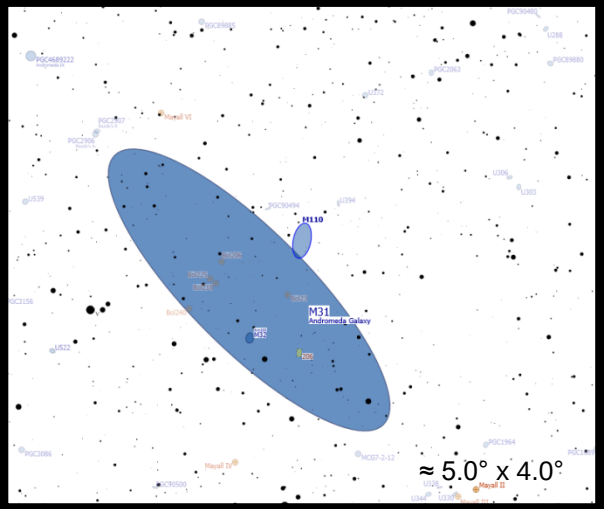

“Een elliptisch stelsel is dood-saai.”

Neen, kijk eens hoe mooi het stelsel aan de rand in de donkere achtergrond verdwijnt. Een watje in de lucht!

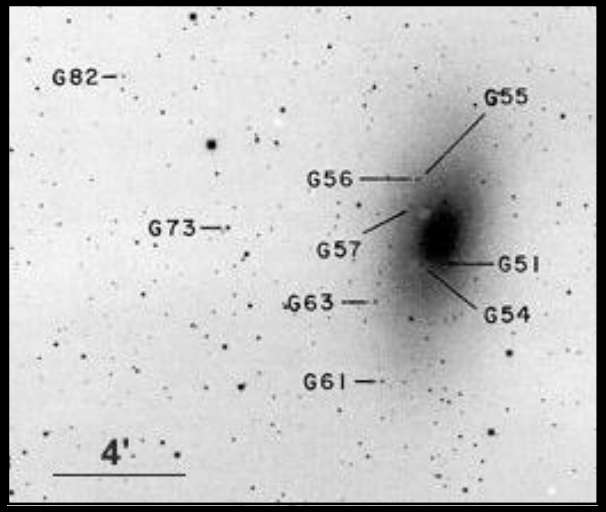

Burnham's Celestial Handbook

NGC185 and NGC147
"These two miniature elliptical galaxies appear to be distant companians of the Great Andromeda Galaxy M31. They are some 7 degrees north of it in the sky, and are approximately the same distance from us, about 2.2 milion light years."

Start van een lange zoektocht (die nog niet voorbij is).

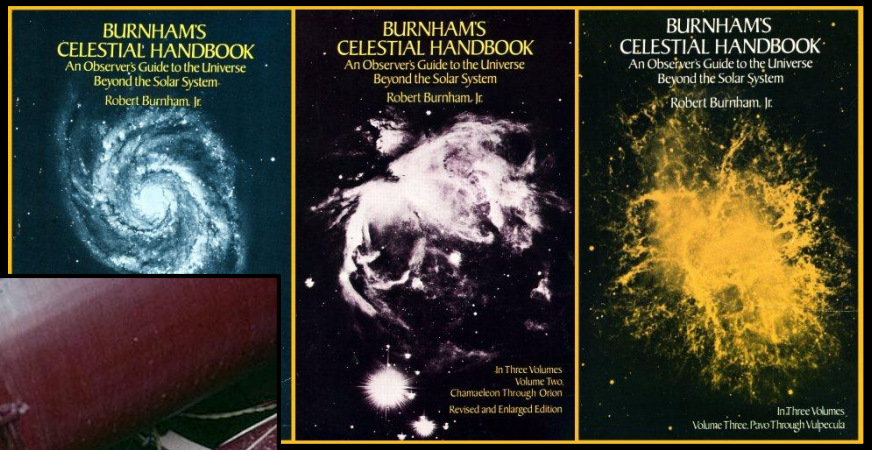

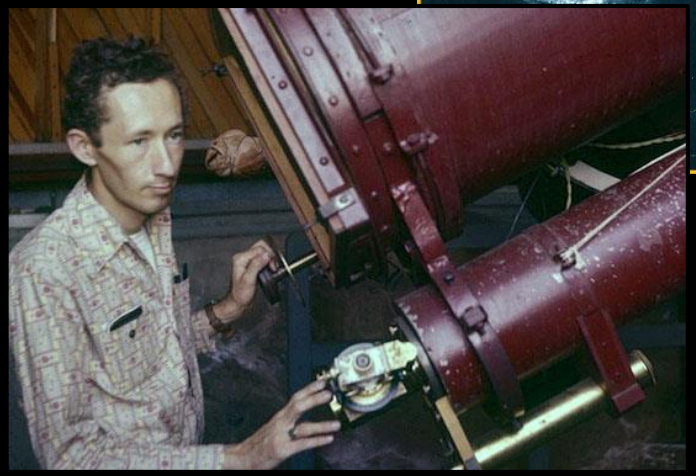

NGC147

&

NGC185

Cassiopeia

XX

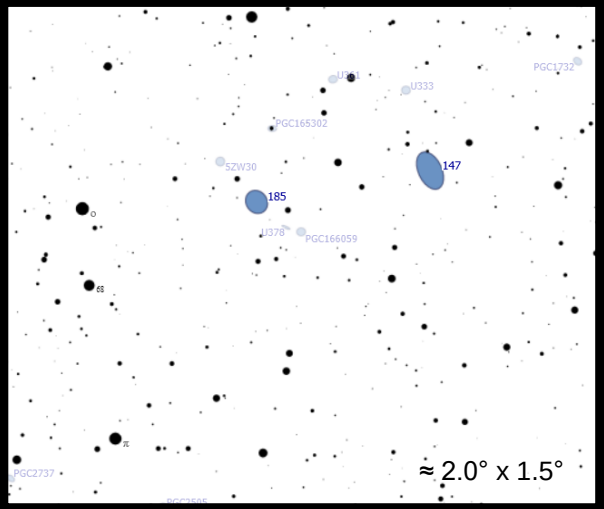

Twee elliptische stelsels. NGC147 is een stuk moeilijker dan NGC185.

Hodge 5, glob van NGC185, is haalbaar met grote telescopen en sterk vergroten (mag 16.7).

Telescoop: NGC147 kán met de (grotere) verrekijker, vanuit een zeer donkere omgeving.

Met de C14 SCT vanuit de achtertuin (SQM19.4) is NGC147 onzichtbaar.

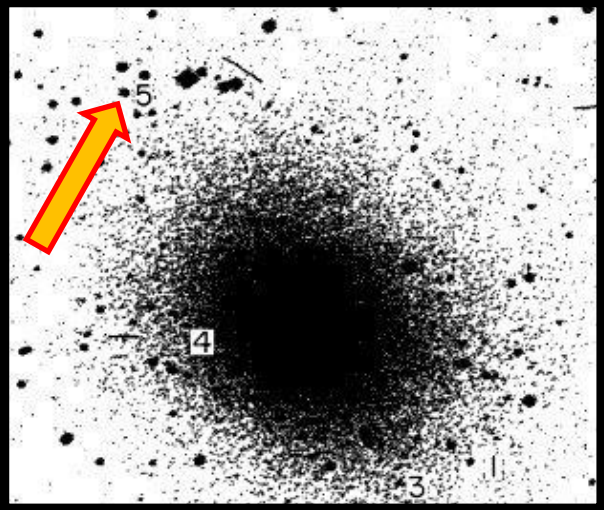

Indeling

X	Klein telescoopje in de nacht in de stad.
XX	100mm in een donkerdere omgeving.
XXX	De ‘brug’ naar de zwakke LGOGs Donkere plekken in de Benelux.
XXXX	Naar heel donkere waarneemplaatsen met een grotere telescoop of een ‘contrastmonster’, maar haalbaar.
XXXXX	Moeilijk – moeilijk! Grote telescoop (>300mm) en (ver) reizen noodzakelijk.

Local Group of Galaxies

Een waarneemprogramma met een doel

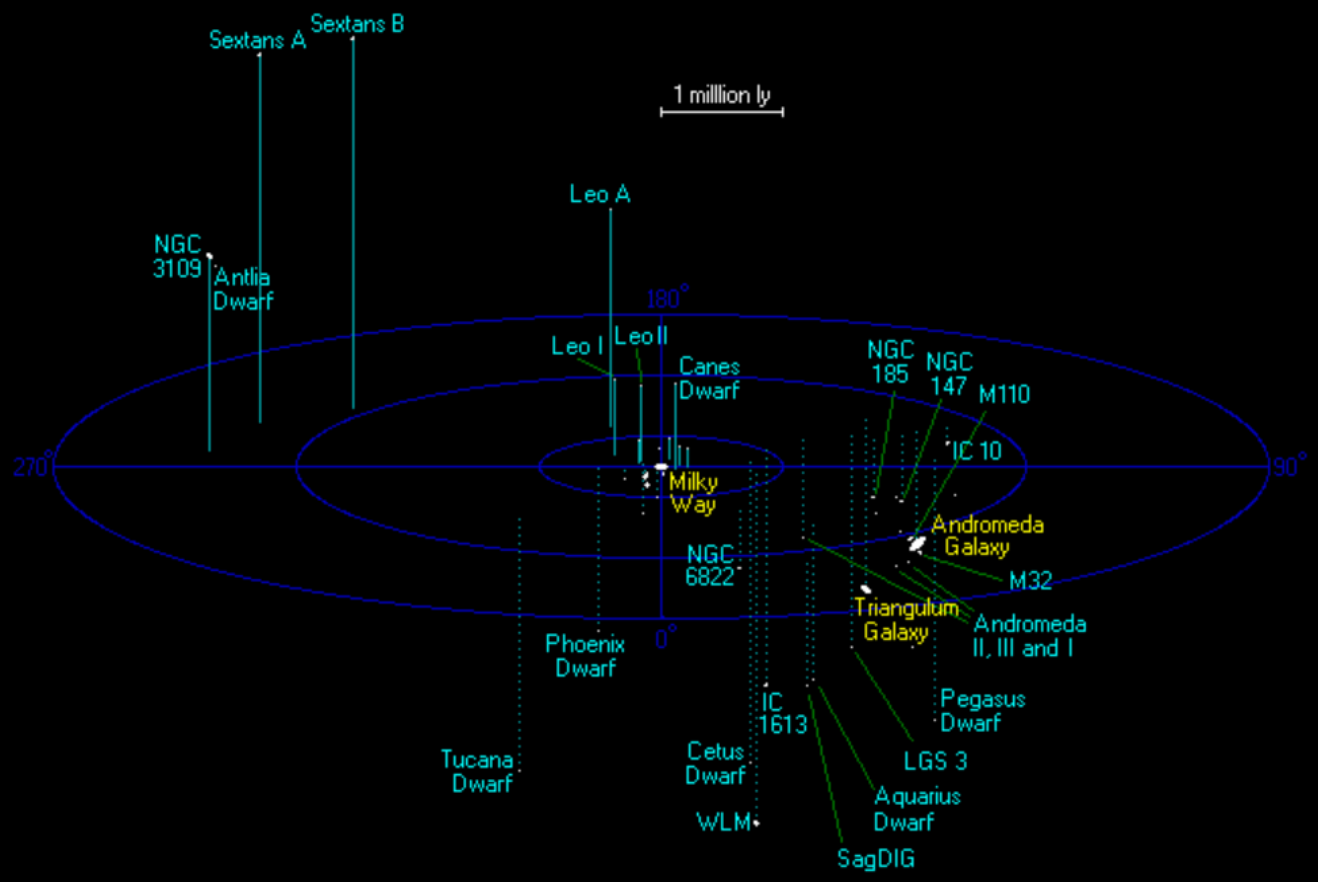

Local Group of Galaxies

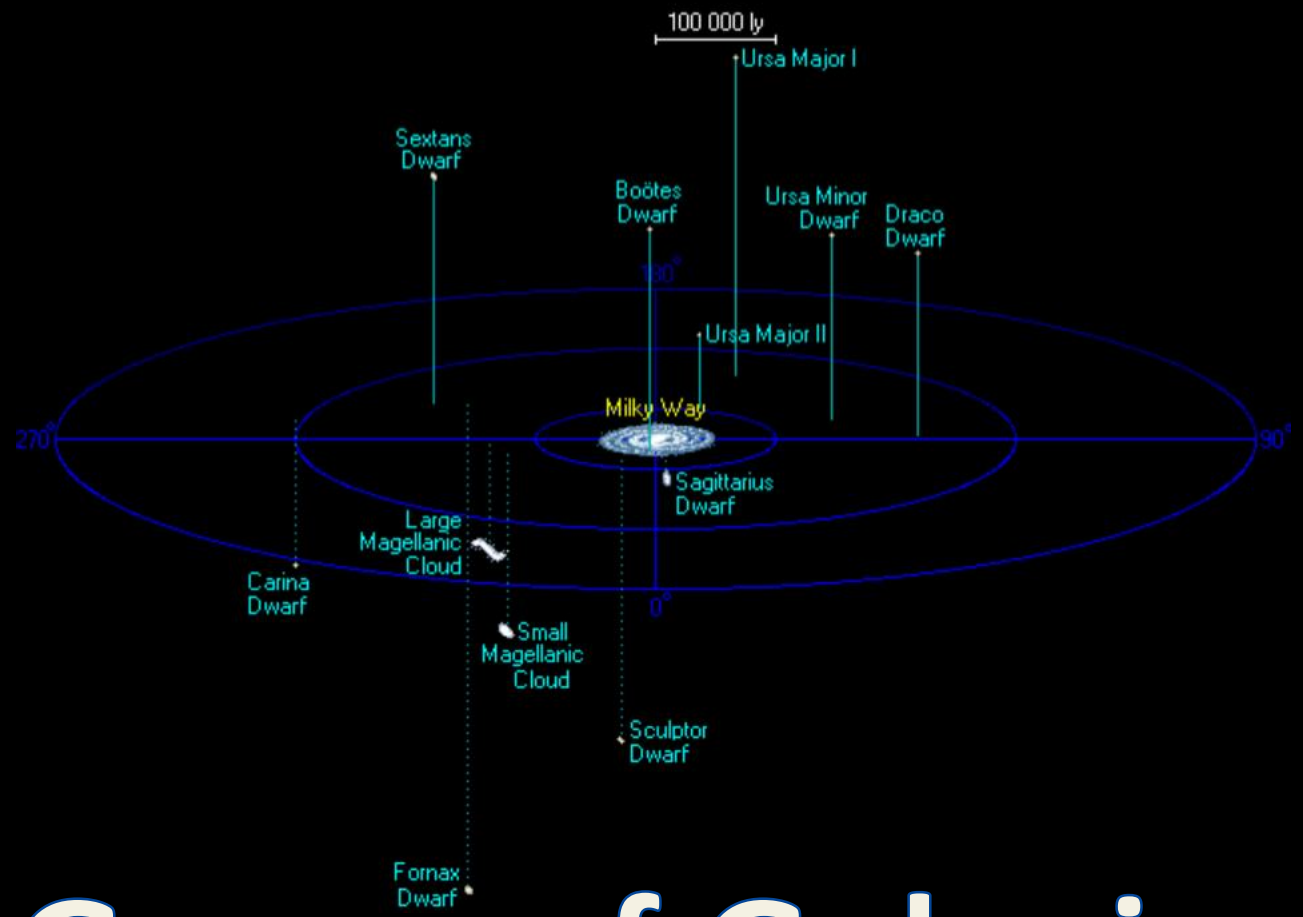

Local Group of Galaxies

The Local Group of Galaxies (1)

Ruim 50 galaxies die door gravitatie verbonden zijn; diameter 8.5 Mio LY.

Barycenter tussen M31 en Melkweg

- Twee grote spiraalstelsels die de rest domineren qua massa:

  de Andromedanevel (M31) en de Melkweg.

- Eén kleinere spiraal: M33

- Eén disk-galaxy zonder duidelijke spiraalstructuur:

  de Grote Magelhaense Wolk

In al deze galaxies komt veel interstellair gas voor

en vindt stervorming plaats.

Onze eigen

Melkweg

Resultaten

1958

met de

Dwingeloo

Radio

Telescoop

21-cm straling

Onze Melkweg vanaf de Large Magellanic Cloud

Magnitude -2 **36 graden diameter** **Geen stof dat het beeld blokkeert**

The Local Group of Galaxies (2)

De onregelmatige dwerggalaxies (dIrr)

- Hebben een ‘gevlekt’ uiterlijk,
- Bevatten interstellair gas
- Er vindt stervorming plaats (of heeft ‘recent’ plaatsgevonden).
- Voorbeeld: Barnard’s Galaxy, IC10, WLM, IC1613, Sextans A en B, SMC

The Local Group of Galaxies (3)

De sferische (dSph) en elliptische (dEs) dwerggalaxies

- Hebben een ‘glad’ (regelmatig) uiterlijk
- Bevatten weinig interstellar gas
- Er vindt nauwelijks / geen stervorming plaats.
- Voorbeelden: NGC147, Fornax Dwarf, Draco Dwarf, M110

The Local Group of Galaxies (4)

Sommige dwerg-galaxies hebben bolvormige sterrenhopen:

NGC205 (M110), NGC147 en NGC185, Barnard's Galaxy, WLM,

Fornax Dwarf (vijf stuks incl. NGC1049), SagDEG (vier stuks incl. M54)

In sommige dwerg-galaxies zijn details te zien in de vorm van HII- of stervormingsgebieden:

IC10, Barnard's Galaxy, WLM

LMC en SMC zijn een klasse apart.

Local Group of Galaxies

Naam	Naam 2	Cons	Ontdekking	Deel van Local Group	
				Edwin Hubble	Walter Baade
				1936	1963
Milky Way			Prehistory	X	X
Large Magelhanic Dwarf	ESO 56-115	Dor	Prehistory	X	X
Small Magelhanic Dwarf	NGC252	Tuc/Hyi	Prehistory	X	X
Andromeda Galaxy / M31	NGC 224	And	964	X	X
Triangulum Galaxy / M33	NGC 598	Tri	1654	X	X
M32	NGC 221	And	1749	X	X
M110 / NGC205	NGC 205	And	1773	X	X
NGC185	UGC 396	Cas	1787		X
NGC147	DDO 3	Cas	1830		X
NGC3109	DDO 236	Hya	1836		
Barnard's Galaxy	NGC 6822	Sag	1884	X	X
IC10	UGC 192	Cas	1890	?	?
IC1613	DDO 8	Cet	1890	X	X
Wolf Lundmark Melotte / WLM	MCG-03-01-015	Cet	1909		
Sculptor Dwarf	ESO 351-30	Scl	1937		X
Fornax Dwarf	ESO 356-04	For	1938		X
Leo A / Leo III	DDO 69	Leo	1940		
Sextans A	UGCA 205	Sex	1942		
Leo I	UGC 5470	Leo	1950		X
Leo II	DDO 93	Leo	1950		X
Pegasus Dwarf	UGC 12613	Peg	1950		
Draco Dwarf	UGC 10822	Dra	1954		X
Ursa Minor Dwarf	UGC 9749	Umi	1954		X
Sextans B	UGC 5373	Sex	1955 (?)		
GR8	UGC 8091	Vir	1956		
Aquarius Dwarf	MCG-02-53-003	Aqr	1959		
Andromeda I	PGC 2666	And	1970 (?)		
Andromeda II	PGC 4601	And	1970		
Andromeda III	PGC 2121	And	1970		
UGCA 86		Cam	1974		
UGCA 92		Cam	1974		

Local Group of Galaxies

Barnard's Galaxy NGC 6822 Saggitarius

XX

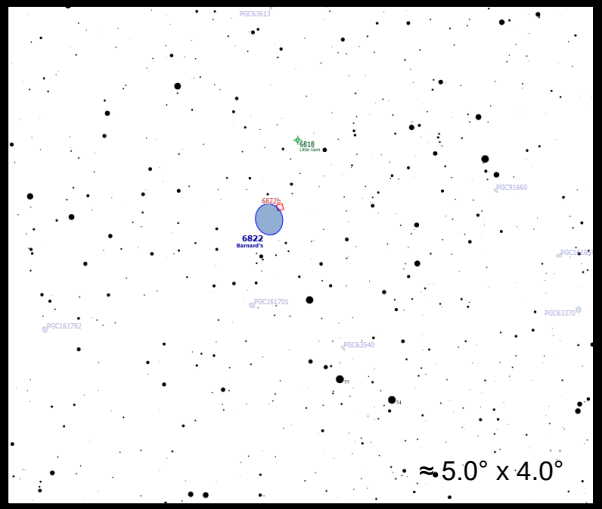

80mm refractor, maar een 16x70 bino kan ook. Een vrije horizon is belangrijk.

Sterk vergroten is nodig om de HII-gebiedjes te zien.

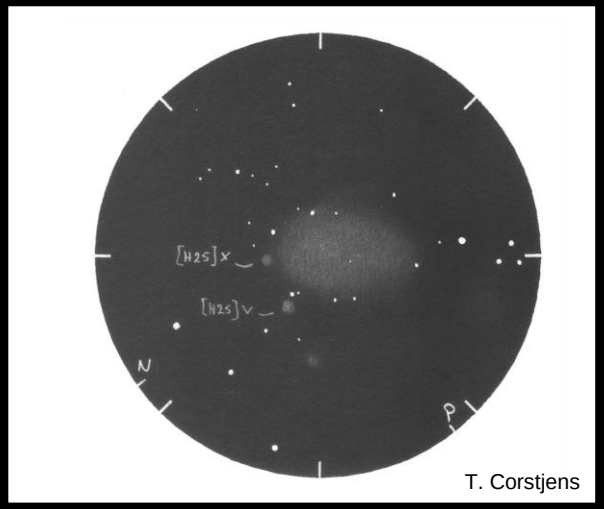

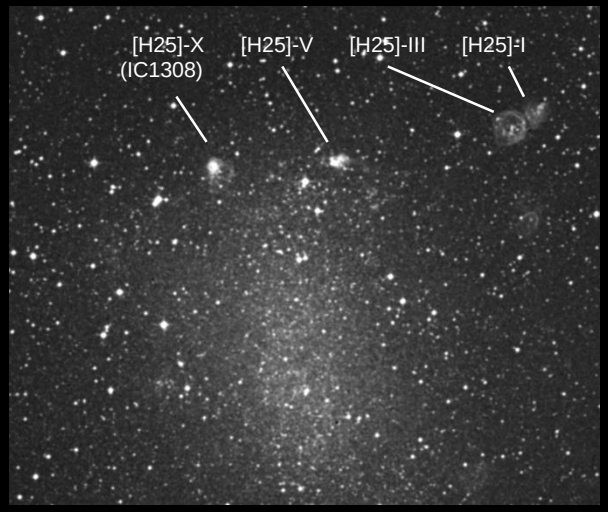

IC10

UGC 192

Cassiopeia

XXX

Een kuitenbijter op weg naar de zwakke dwergen. C14 in een relatief donkere omgeving (SQM20.7).

De HII-gebiedjes zijn goed zichtbaar bij sterkere vergroting. De rand 'loopt mooi weg' in de omgeving.

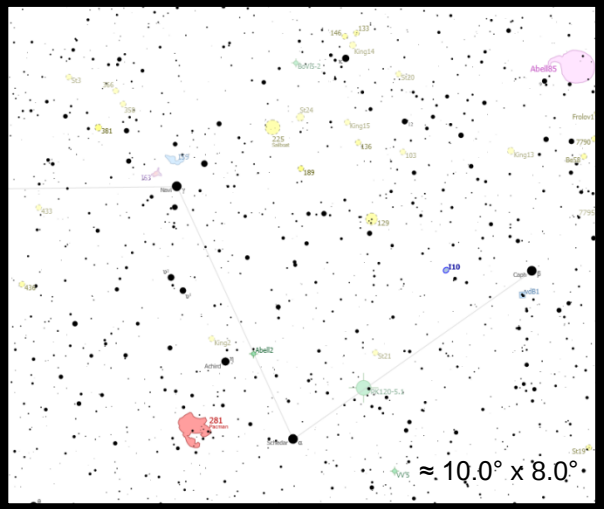

Ontdekt in 1887 (Lewis Swift), maar pas in 1996 definitief bevestigd als lid van de Local Group of Galaxies.

De enige 'starbust' in de Local Group of Galaxies.

Onregelmatig, met stervormingsgebieden (die zichtbaar zijn).

Donkere omgeving met hoge transparantie noodzakelijk!

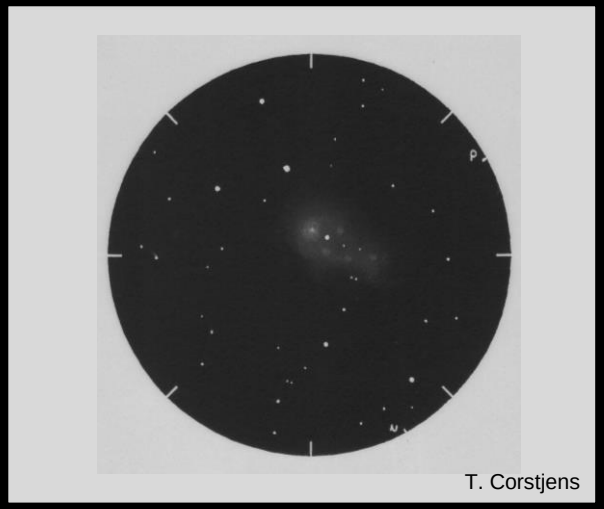
T. Corstjens

Leo I

Regulus Dwarf

UGC 5470

Leo

XXX

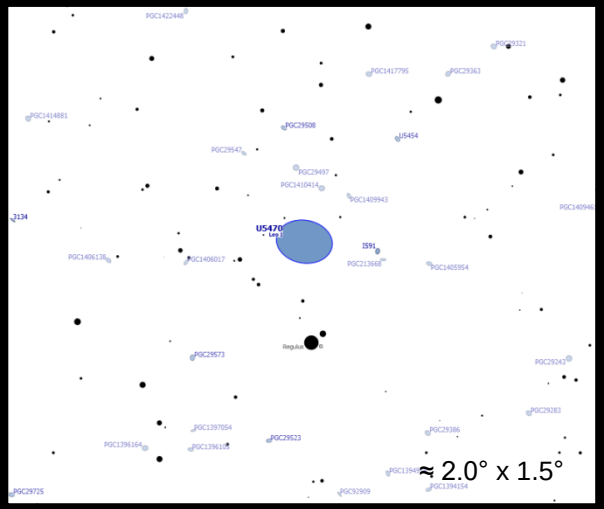

Pas in 1950 ontdekt, terwijl Leo I relatief helder is. Overstraling door Regulus is het probleem.

Sterker vergroten, Regulus buiten beeld houden.

Het is ‘een verheldering’ van de achtergrond; de randen zijn moeilijk in te schatten.

Leo I is gemakkelijker dan dat het lijkt. Probleem is Regulus zelf; hou ‘m buiten beeld!

Celestron C14 in een donkere omgeving (SQM 21.3)

“Leo I is located only 12 arc minutes from Regulus, the brightest star in the constellation. For that reason, the galaxy is sometimes called the Regulus Dwarf. Scattered light from the star makes studying the galaxy more difficult, and it was not until the 1990s that it was detected visually.”

Serieus Dwarfs waarnemen:

Ga op reis!

AstroGuindaine

SaharaSky

Talma-Grandpré

AstroQueyras

Vergelijking van opnamen, 120 seconden, met Sigma 4.5mm F2.8 Circular Fisheye op F3.5, met Pentax K10D of Pentax K3, meestal gevolgd met Vixen SuperPolaris, op verschillende waarneemlokaties.

Serieus Dwarfs waarnemen:

C O N T R A S T

Een telescoop die contrast goed overdraagt:

- Collimatie
- Schone optiek
- Strooilicht (baffles en shroud)
- Voorkom licht langs de hoofdspiegel
- Vangspiegel niet te groot → liefst GEEN

Oculairen:

- Ortho's zijn beter dan wide fields!!

Ga op reis!!

- Donker (SQM>>21)
- Geen (direct) licht
- Transparant (bergen)
- Seeing

Methode:

- Goed scherpstellen!!
- Lang en vaak kijken; niet te snel tevreden zijn
- Perifeer kijken
- Kap over het hoofd, maar let op met adem (beslaan oculair)
- Tijdig rust nemen
- Tekeningen maken
- Rood lampje en aan het donker wennen
- Probeer verschillende oculairen

Fornax Dwarf

ESO 356-04

Fornax

XXXX

Een moeilijk, maar interessant object! De bolhopen (m.u.v. Fornax 6) zijn veel gemakkelijker dan Fornax Dwarf zelf.

Zeer donkere hemel met grote transparantie!

Vanaf Pico de la Cruz met de Fujinon 16x70!

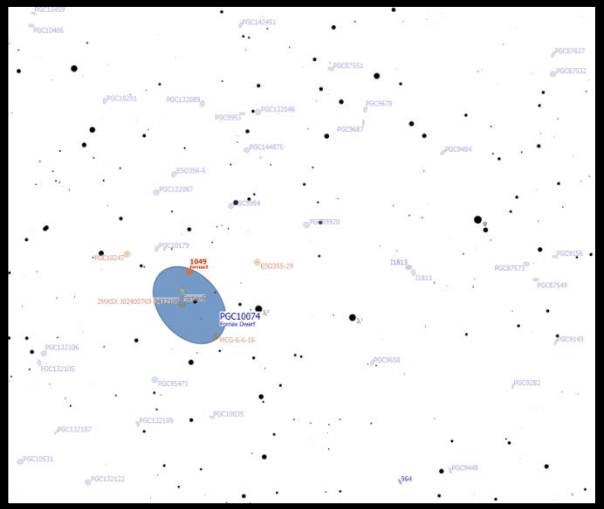

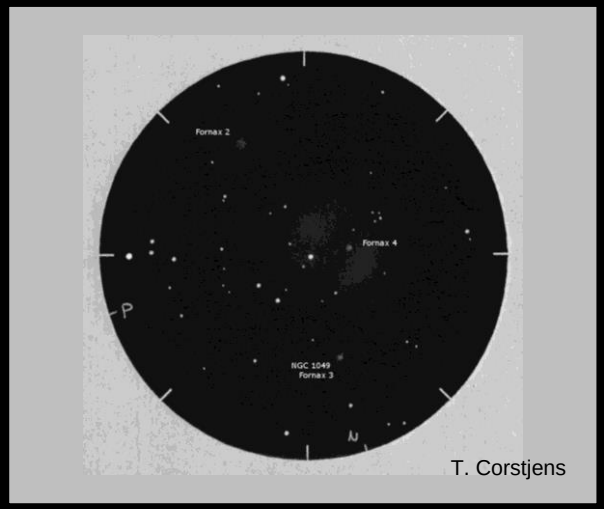

T. Corstjens

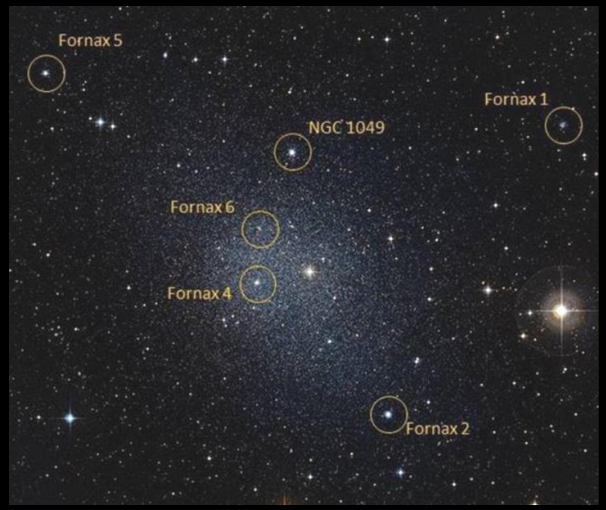

"The Fornax System …. is far beyond the reach of any amateur telescope because of its extremely low density and open structure."

(Burnham's Celestial Handbook)

Sculptor Dwarf

ESO 351-30

Sculptor

XXXX

Verbazingwekkend kleine telescoop: 130mm doublet en 150mm newton in SaharaSky, Marokko.

Niet met de Fujinon 16x70 vanaf de Pico de la Cruz.

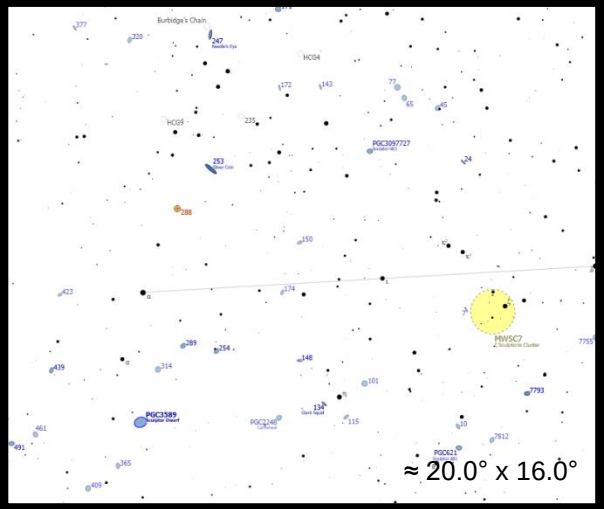

Alvin Huey

NGC6745

(www.faintfuzzies.com)

Televue Ethos 6mm

Zeiss ZAO-II 6mm

- De **Zeiss ZAO-II** heeft de hoogste transmissie.
- De **Baader Genuine Ortho** heeft een nauwelijks lagere transmissie.
- Een **Pentax XW** heeft een lagere transmissie dan een Baader Genuine Ortho.

Mijn favoriet

TMB Supermono's

30 graden beeldveld

Helaas … ze worden

niet meer gemaakt.

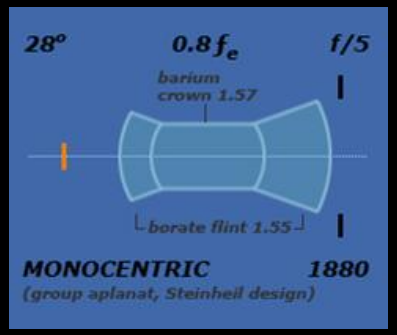

Serieus Dwarfs waarnemen:

Ga op reis!

La Palma – Observatorio del Roque de los Muchachos

Draco Dwarf

UGC 10822

Draco

XXXXX

Een zeer moeilijk object. Subtiele verhelderingen in de C14 in Rocherath (zeer moeizaam), en direct waarneembaar op La Palma met de 13” dob.

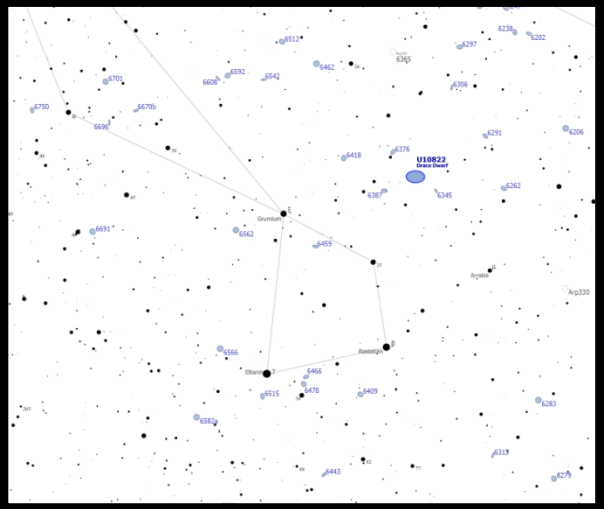

Draco Dwarf is zo zwak dat ik er zes waarnemingen aan besteed heb, vanaf verschillende donkere waarneemplekken. Nooit een duidelijk, begrensd object, maar steeds een ‘verheldering van de achtergrond’.

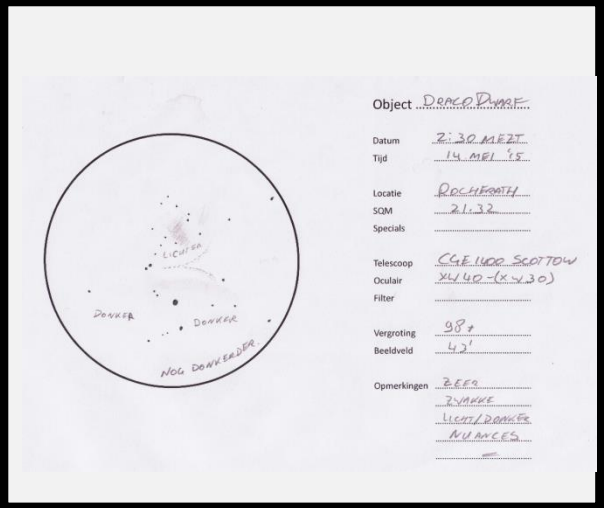

UMi Dwarf

UGC 9749

Ursa Minor

XXXXX

Extreem zwak. In de C14 in Rocherath op de rand; in de 458mm ('NopDob') in Rocherath als een zwakke verheldering vd omgeving (*"Net M33 in de stad."*). Groot!

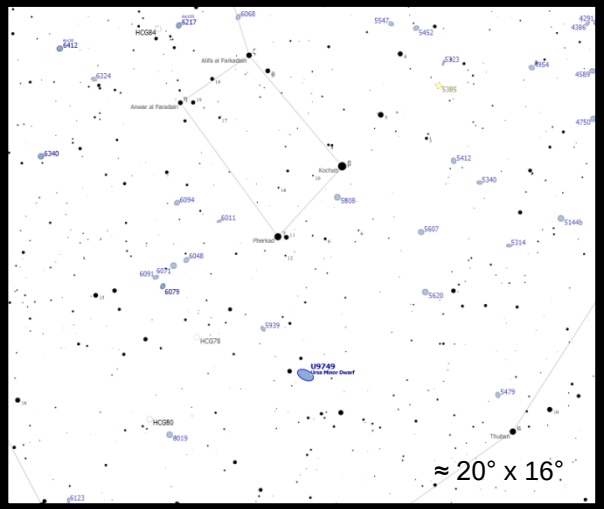

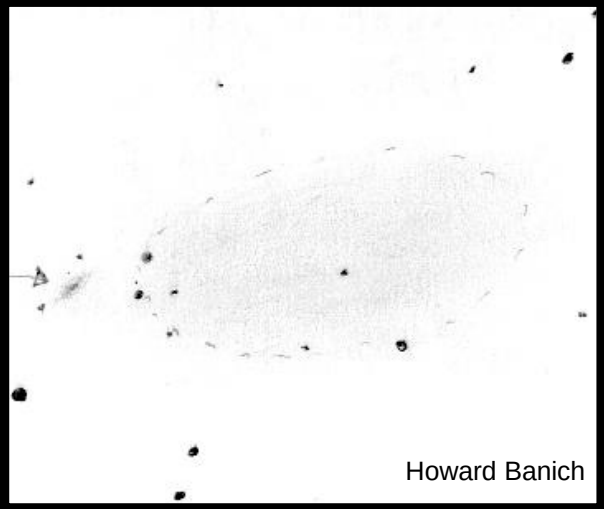

Steve Gottlieb:
"I've seen it in my 18" and 24", but I've seen reported sightings down to 6".

Pegasus Dwarf

UGC 12613

Pegasus

XXXXX

Diverse pogingen met de C14 in AstroQueyras mislukten. Uiteindelijk met de 16” SCT en de 13” geslaagd in SaharaSky en op La Palma.

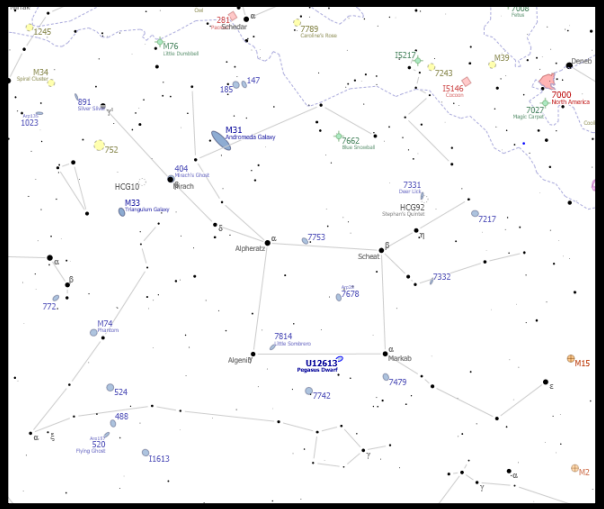

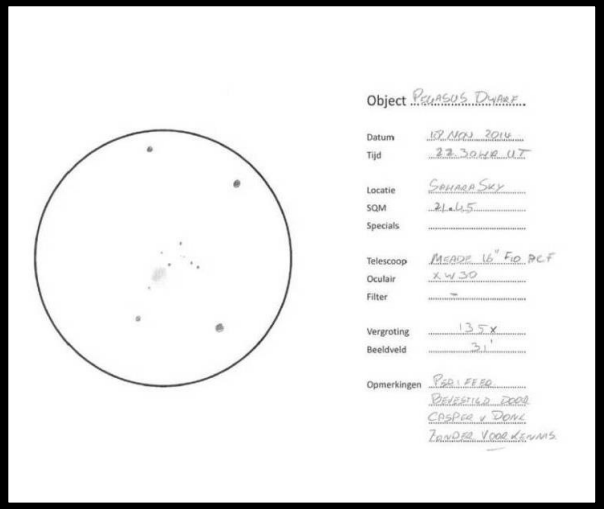

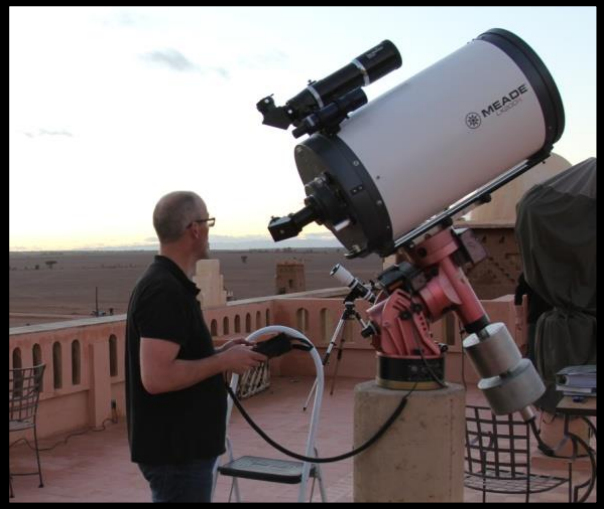

Een lange reis:

ongeveer 150 waarnemingen (excl. bolhopen in LGOG galaxies).

Galaxy	Cons	Ont-dekking	Eerst gezien	Class.	Waarneeminstrument	Lokatie
Milky Way		Prehist.	80er jrn	X	Blote oog	Buiten de stad
Andromeda Galaxy	And	964	80er jrn	X	Elfje / 150mm Newton	Achtertuin
Triangulum Galaxy	Tri	1654	80er jrn	X	Elfje / 150mm Newton	Buiten de stad
M32	And	1749	80er jrn	X	Elfje / 150mm Newton	Achtertuin
M110 / NGC205	And	1773	80er jrn	X	Elfje / 150mm Newton	Achtertuin
NGC185	Cas	1787	2008	XX	150mm Newton; Fujinon 16x70	Reitano, Sicilië en Grandpré, Frankrijk
NGC147	Cas	1830	2008	XX	150mm Newton; Fujinon 16x70	Reitano, Sicilië en Grandpré, Frankrijk
Barnard's Galaxy	Sag	1884	2009	XX	Celestron C6 SCT; Fujinon 16x70	Mas de Galy, Frankrijk en SaharaSky
IC10	Cas	1890	2009	XXX	Celestron C14 SCT	Terziet, Zuid Limburg, Nederland
Leo I	Leo	1950	2010	XXX	Celestron C14 en 16" GSO dob	Sourbrodt, Ardennen, België
IC1613	Cet	1890	2011	XXX	Celestron C14 SCT	Grandpré, Frankrijk
UGCA 92	Cam	1974	2012	XXX	Celestron C14 SCT	Rocherath, België
Wolf Lundmark Melotte	Cet	1909	2012	XXX	Celestron C14 SCT en 13" zelfbouw-dob	AstroGuindaine, Frankrijk en Roque de Los Muchachos, La Palma
Fornax Dwarf	For	1938	2012	XXXX	Celestron C14 SCT	AstroGuindaine, Frankrijk
UGCA 86	Cam	1974	2013	XXXX	Celestron C14 SCT	AstroQueyras, San Veran, Frankrijk
Andromeda II	And	1970	2014	XXX	Meade 16" LX200 en Celestron C14 SCT	SaharaSky, Marokko en Medendorf, België
Sculptor Dwarf	Scl	1937	2014	XXXX	120mm doublet en 150mm zelfbouw-dob	SaharaSky, Tamegroute, Marokko en La Palma
Pegasus Dwarf	Peg	1950	2014	XXXXX	Meade 16" LX200 en 13" zelfbouw-dob	SaharaSky, Tamegroute, Marokko en La Palma
NGC3109	Hya	1836	2015	XX	Celestron C14 SCT	Rocherath, België
GR8	Vir	1956	2015	XXXX	18" DM dob en 13" zelfbouw-dob	Rocherath, België en Grandpré, Frankrijk
Draco Dwarf	Dra	1954	2015	XXXXX	Celestron C14 SCT en 13" zelfbouw-dob	Rocherath, België en Roque de Los Muchachos, La Palma
Ursa Minor Dwarf	Umi	1954	2015	XXXXX	Celestron C14 en 18" Dieter Martini dob	Rocherath, België
Sextans A	Sex	1942	2016	XXX	13" zelfbouw travel dob	Grandpré, Frankrijk
Sextans B	Sex	1955 (?)	2016	XXX	13" zelfbouw travel dob	Grandpré, Frankrijk
Aquarius Dwarf	Aqr	1959	2016	XXXXX	13" zelfbouw travel dob	SaharaSky, Marokko
Leo A (Leo III)	Leo	1940	2018	XXXXX	13" zelfbouw travel dob	Rocherath, België
Leo II	Leo	1950	2017-2018		13" zelfbouw travel dob	Rocherath, België
SagDIG	Sag	1977	2018		13" zelfbouw travel dob	Roque de Los Muchachos, La Palma
Andromeda I	And	1970 (?)	2018		13" zelfbouw travel dob	Roque de Los Muchachos, La Palma
Cetus Dwarf	Cetus	1999	2018		13" zelfbouw travel dob	Roque de Los Muchachos, La Palma
Large Magelhanic Dwarf	Dor	Prehist.				
Small Magelhanic Dwarf	Tuc/Hyi	Prehist.				

Local Group of Galaxies

Sag DIG

PGC 63287

Saggitarius

-

Niet kunnen zien; zelfs niet vanaf de Pico de la Cruz op La Palma, met de 13” en de 350mm van Tom Börger, met alle mogelijke oculairen.

Onregelmatige galaxy in de Local Group of Galaxies; op 3.39 MLY; het object het verste van het barycenter af. Zeer zwak door de grote afstand.

Nauwelijks visuele waarnemingen op DSL (4x geslaagd; 3x mislukt).

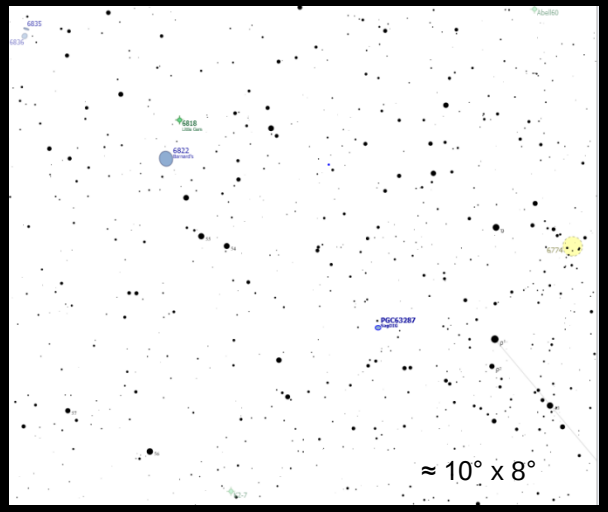

En er is nog

(veel) meer …

Galaxy	Cons	Ont-dekking	Eerst gezien	Class.
Milky Way		Prehist.	80er jrn	X
Andromeda Galaxy	And	964	80er jrn	X
Triangulum Galaxy	Tri	1654	80er jrn	X
M32	And	1749	80er jrn	X
M110 / NGC205	And	1773	80er jrn	X
NGC185	Cas	1787	2008	XX
NGC147	Cas	1830	2008	XX
Barnard's Galaxy	Sag	1884	2009	XX
IC10	Cas	1890	2009	XXX
Leo I	Leo	1950	2010	XXX
IC1613	Cet	1890	2011	XXX
UGCA 92	Cam	1974	2012	XXX
Wolf Lundmark Melotte	Cet	1909	2012	XXX
Fornax Dwarf	For	1938	2012	XXXX
UGCA 86	Cam	1974	2013	XXXX
Andromeda II	And	1970	2014	XXX
Sculptor Dwarf	Scl	1937	2014	XXXX
Pegasus Dwarf	Peg	1950	2014	XXXXX
NGC3109	Hya	1836	2015	XX
GR8	Vir	1956	2015	XXXX
Draco Dwarf	Dra	1954	2015	XXXXX
Ursa Minor Dwarf	Umi	1954	2015	XXXXX
Sextans A	Sex	1942	2016	XXX
Sextans B	Sex	1955 (?)	2016	XXX
Aquarius Dwarf	Aqr	1959	2016	XXXXX
Leo A (Leo III)	Leo	1940	2018	XXXXX
Leo II	Leo	1950	2017-2018	
SagDIG	Sag	1977	2018	
Andromeda I	And	1970 (?)	2018	
Ce[illegible]f	Cetus	1999	2018	
L[illegible]e Magelh[illegible]	Do[illegible]	P[illegible]his		
S[illegible]ll Ma[illegible]lh[illegible]c D[illegible]rf	T[illegible]	P[illegible]his		

Naam	Naam 2	Cons	Ontdekking
Phoenix Dwarf	ESO 245-7	Phe	1976
Carina Dwarf	PGC 19441	Car	1977
SagDIG	ESO 594-4	Sag	1977
LGS 3	Pisces Dwarf	Psc	1978
Sextans Dwarf	PGC 88608	Sex	1990
Tucana Dwarf	PGC 69519	Tuc	1990
Saggitarius Dwarf		Sag	1994
Antlina Dwarf	PGC 29194	Ant	1997
Andromeda V	PGC 3097824	And	1998
Andromeda VI	PGC 2807158	And	1998
Andromeda VII	PGC2807155	And	1999
Cetus Dwarf	PGC 3097691	Cet	1999
Andromeda IX		And	2004
Ursa Major I		Uma	2005
Andromeda X		And	2006
Andromeda XI		And	2006
Andromeda XII		And	2006
Andromeda XIII		And	2006
Boötes Dwarf		Boo	2006
Canes Venatici I		CVn	2006
Canes Venatici II		CVn	2006
Coma Berenices Dwarf		Com	2006
Hercules Dwarf		Her	2006
Leo IV		Leo	2006
Ursa Major II		UMa	2006
Leo T		Leo	2007

Local Group of Galaxies

Nieuw gereedschap voor de volgende ronde:

13” bino-dobson.

Misschien moet het nóg groter.

Local Group of Galaxies

Nieuw gereedschap voor de volgende ronde:

13” bino-dobson.

Misschien moet het nóg groter.

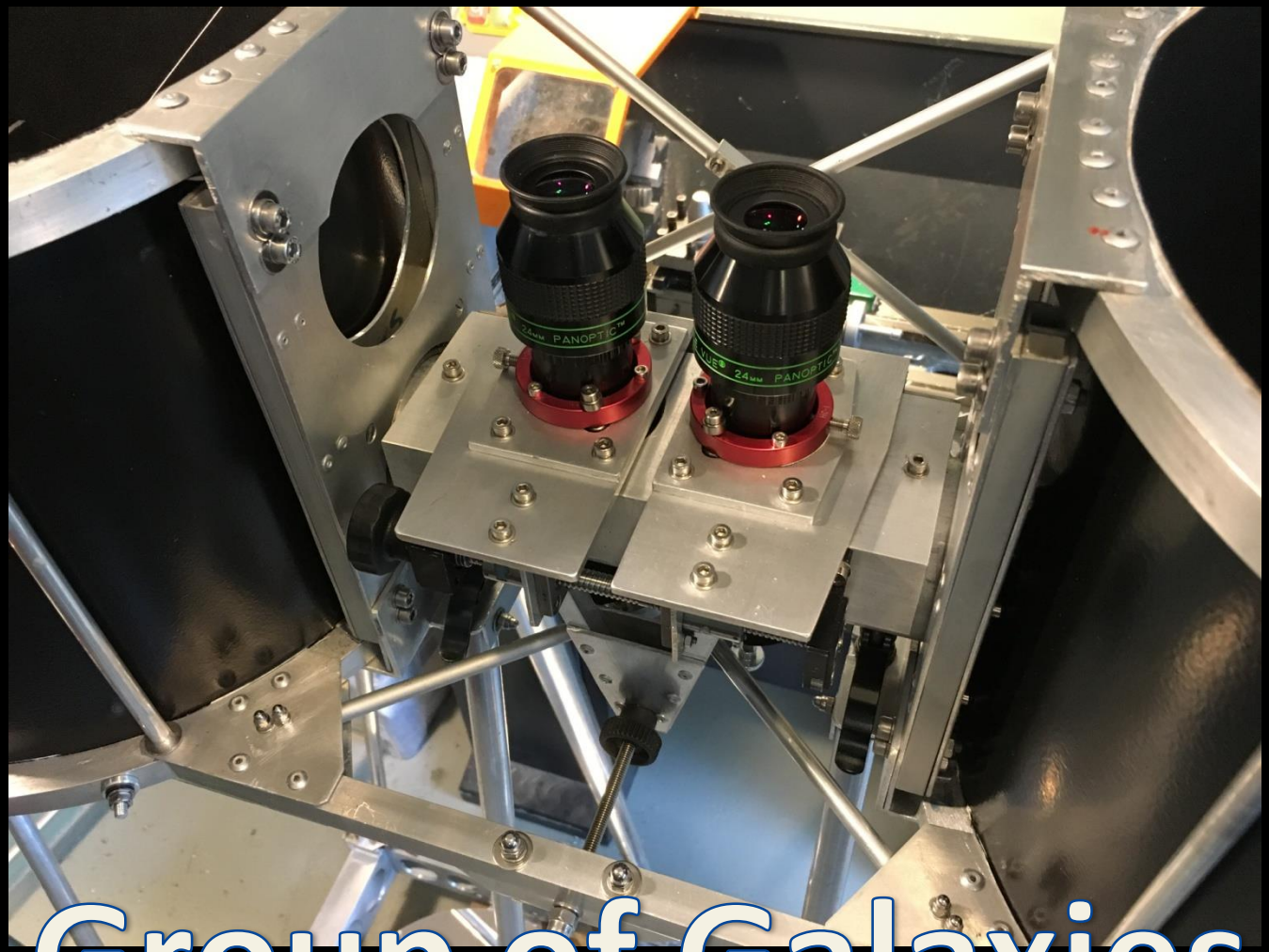

Local Group of Galaxies

Andromeda XXIX

Ontdekt in 2011.

Local Group of Galaxies

Andromeda XXIX

Ontdekt in 2011.

Local Group of Galaxies

De volgende stap

...

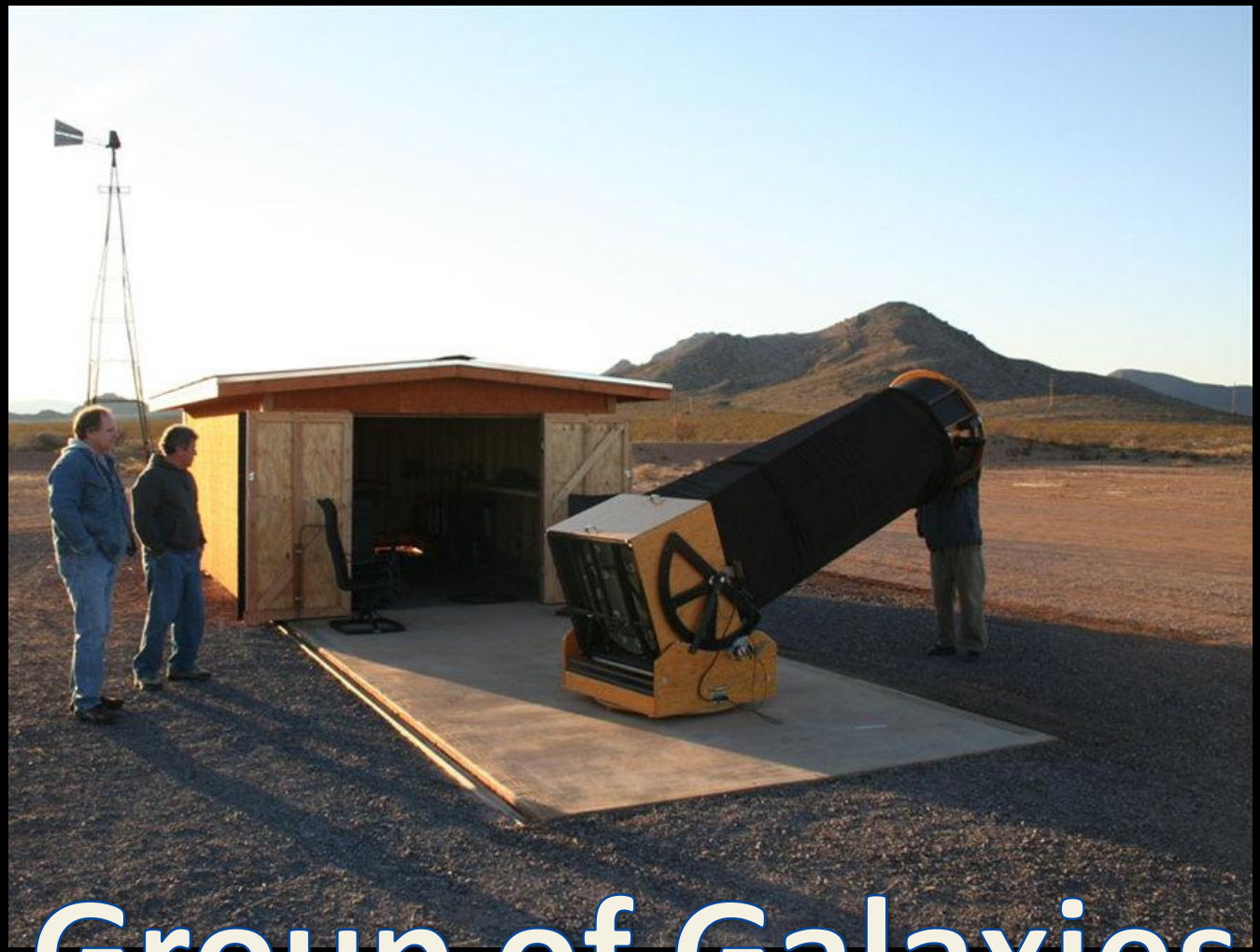

Local Group of Galaxies

Een overzichtje uit DSL.

Het overzicht toont waarneem-POGINGEN per object door alle waarnemers (en niet elke poging lukte).

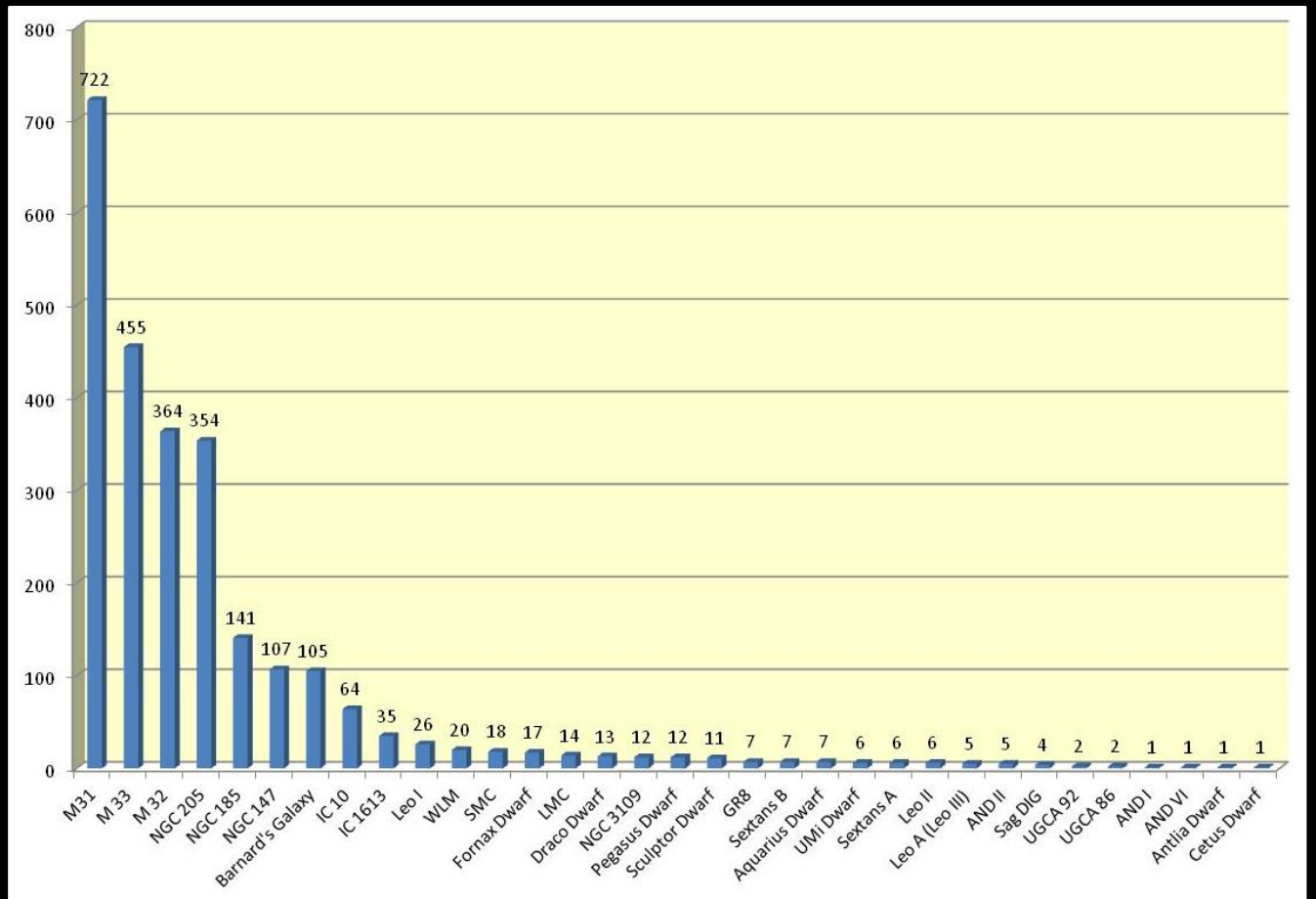

Local Group of Galaxies

Cas
IC 10
NGC 185
NGC 147
And
NGC 205
M31
M32
Tri
M33
Peg
Peg Dwf
Psc
IC 1613
Cet
Aqr
Aqr Dwf
W-L-M
PsA
Scl
For
Fornax Dwf

Succes de volgende keer!